

ครูมืออาชีพตามพุทธวิธีการสอน

Professional teachers on how to teach about Buddha

จเด็จ ทศวงษา¹, พระมหามิตร จิตปัญโญ²

Chadet Tuswongsa¹, Phramaha Mit Thitapani²

บทคัดย่อ

ปัจจุบันสังคมมีความคาดหวังต่อ “ครู” ในการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็น คนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ สามารถเชี่ยวชาญได้ตามความถนัดของตน และมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ครูจึงต้องพัฒนาตัวเองในด้านความสามารถด้านการสอน ควบคู่ไปกับการดำรงชีวิตอย่าง มีวินัย มีคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู ตามอย่างองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรง เป็นพระบรมครูของผู้ประกอบวิชาชีพครูในเรื่องแนวคิด รูปแบบการสอน วิธีการสอนและเทคนิคการสอน อันเป็นวิธีการที่พระองค์ทรงเผยแพร่พระธรรมหรือทรงสอนเหล่าสาวกทั้งหลายให้เกิดจริยธรรมหรือ บรรลุธรรม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการประยุกต์ใช้การแก้ไขปัญหาการสอน และการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ของผู้ประกอบวิชาชีพครู เพื่อจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพต่อไป

คำสำคัญ : ครูมืออาชีพ, พุทธวิธีการสอน

Abstract

At the present time, society expects from teachers: leadership, educational management, guidance on how to be a good person, self-discipline, pride of nation, knowledge of individual ability, and demonstration of their responsibility to community, society and the nation. Teachers, however, need to improve their teaching ability. At the same time they need to be alive with self-discipline, morality, ethics, and a code of conduct. The lord Buddha is known as the teacher of teachers. He provided teaching concept, teaching style, teaching method and teaching technique. The method lord Buddha propagated - Dhamma - taught disciples to lead an ethical life and reach Dhamma enlightenment. The Buddha's teaching methods are useful for solving teaching problems and providing a moral ethical education of teachers for effective educational management.

Keywords : Professional teacher, Buddhist teaching methods

¹ นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น.

² อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์

¹ Ph.D. Student, Doctoral programme in Buddhist Studies, Mahachulalongkornrajavidyalaya, Khon Kaen Campus

² Assistant Professor, Buddhist Studies, Mahachulalongkornrajavidyalaya, Khon Kaen Campus

บทนำ

การศึกษาทั้งปวงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ สามารถเชี่ยวชาญได้ตามความถนัดของตน และมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ(สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. 2560 : 14) ด้วยการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีคุณภาพ ซึ่งเกิดจากพื้นฐานความเชื่อที่ว่าการศึกษาที่มีเป้าหมายสำคัญที่สุด คือการจัดการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนแต่ละคนได้พัฒนาตนเองสูงสุดตามกำลังหรือศักยภาพของแต่ละคน ซึ่งในยุคที่โลกกำลังก้าวหน้าของยุคศตวรรษที่ 21 เป็นโลกแห่งข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยี เป็นสังคมโลกที่สลับซับซ้อนเชื่อมโยงและเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สังคมโลกกลายเป็นสังคมความรู้ (Knowledge Society) หรือสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) เพื่องจักรสำคัญที่จะเป็นผู้ขับเคลื่อนการศึกษาให้มีคุณภาพ ก็คือผู้ที่ทำหน้าที่จัดการศึกษาและผู้ที่ใกล้ชิดเด็กมากที่สุด นั่นคือ “ครู” ซึ่งคุณภาพการศึกษาจะมีมากหรือน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับคุณภาพของครูเป็นหลัก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2559 : 13)

จากความคาดหวังที่สังคมมีต่อ “ครู” ในขณะนี้ ส่งผลให้ครูจำเป็นต้องมีการจัดการเรียน การสอน และพัฒนาตัวเองในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาความสามารถด้านการสอน โดยการจัดการองค์ความรู้ที่จะสอนอย่างมีคุณภาพ ทั้งในแง่การพัฒนาความรู้ในเนื้อหาสาระของวิชาที่จะสอนอย่างลึกซึ้ง การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ควบคู่ไปกับการอบรมสั่งสอนให้พัฒนาทักษะชีวิต สุขภาพกาย สุขภาพจิต เพื่อให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข อีกทั้งครูต้องดำรงชีวิตอย่างมีวินัย มีคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ ให้เป็นผู้ที่มีวินัย ตรงต่อเวลา ปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ กติกาของสังคม มีความประพฤติที่เป็นแบบอย่างที่ดีทั้งทางกายและ

ทางใจ (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. 2557 : 132) ดังเช่นพระพุทธเจ้าทรงเป็นบรมครูของมนุษย์และเทวดาทั้งหลาย พระพุทธองค์ทรงมีคุณสมบัติหลายอย่าง กล่าวคือ มีคุณสมบัติที่ปรากฏออกมาภายนอก อันได้แก่ บุคลิกภาพ พระองค์ทรงมีพระอภัยกิริยา มารยาททุกอย่างที่งดงามน่าเลื่อมใส เป็นที่ยอมรับของสังคม ตลอดจนพระบุคลิกลักษณะที่เป็นเสน่ห์ในทุกประการ พร้อมไปด้วยความมองอาจความสง่างาม ความสงบเยือกเย็น และคุณสมบัติภายใน อันได้แก่ คุณธรรมต่าง ๆ ในเวลาที่พระองค์แสดงธรรม นอกจากแจ่มแจ้งด้วยสัจธรรมแล้วยังก่อให้เกิดความเพลิดเพลินสุขใจ ชวนให้อยากฟังอยากใกล้ชิดพระองค์รวมถึงทรงมีเทคนิคและวิธีการถ่ายทอดความรู้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). 2540 : 10) ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ชีวิตและการกล่อมเกล้าของคนให้เป็นคนดี จึงเป็นส่วนสำคัญที่สุดเป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้ทั้งปวง ตามที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมสั่งสอนให้คนปฏิบัติชอบ คือสิกขา 3 หรือที่เรียกว่าไตรสิกขา ได้แก่ สิลสิกขา จิตตสิกขา ปัญญาสิกขา หรือ ศีลสิกขา จิตสิกขา ปัญญาสิกขา (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. 2549 : 263) ผู้ประกอบวิชาชีพครูควรนำมาเป็นแบบอย่างพัฒนาตนเองและจัดการการศึกษาให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

เพื่อนำเสนอแนวคิด รูปแบบการสอนวิธีการสอน และเทคนิคการสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ให้ครูนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตัวเองด้านการสอน นำไปสู่การสอนอย่างครูมืออาชีพ เพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป

ความสำคัญของวิชาชีพครู

“ครู” หรือ “บุชเนียบุคคล” เป็นฐานติดตัวโดยอัตโนมัติได้รับการคาดหวังสูง ว่าอย่างน้อยที่สุดจะต้องมีคุณสมบัติ 2 ประการ คือ “ความรู้คู่คุณธรรม” และการที่ก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำทางการศึกษาและผู้นำทางจิตวิญญาณ ไม่ว่าจะได้รับแต่งตั้งอย่างเป็นทางการหรือไม่ ย่อมประกอบไปด้วยคุณสมบัติต่าง ๆ ที่เป็นลักษณะโดดเด่นของความเป็นผู้นำที่มีอยู่ในตนเองและสามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นได้ (พรรณราย ทวีพะระภา. 2548 : 146) และผู้ที่ได้ชื่อว่า “ครู” คือ บุคคลที่ต้องทำหน้าที่ หรือ มีอาชีพในการสอนเกี่ยวกับวิชาความรู้หลักในการคิด การดำเนินชีวิต รวมถึงต้องปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี ตามจรรยาบรรณครู (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. 2541) คือ

1. ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลือส่งเสริม ให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียน แก่ศิษย์โดยเสมอหน้า
2. ครูต้องอบรม สั่งสอน ฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ ทักษะและนิสัย ที่ถูกต้องดีงาม ให้เกิดแก่ศิษย์ อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ
3. ครูต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ
4. ครูต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์และสังคมของศิษย์
5. ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอาภิสินจางจากศิษย์ในการปฏิบัติหน้าที่ตาม ปกติ และไม่ใช่ให้ศิษย์กระทำการใด ๆ อันเป็นการหาผลประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบ
6. ครูย่อมพัฒนาตนเองทั้งทางด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพและวิสัยทัศน์ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง อยู่เสมอ
7. ครูย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพครูและเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กรวิชาชีพครู

8. ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครู และชุมชนในทางสร้างสรรค์

9. ครูพึงประพฤติ ปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ พัฒนาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย

ดังกล่าวมาจะเห็นว่า ครู คือผู้ให้ทุกสิ่งทุกอย่างแก่ศิษย์ทั้งความรู้ ความรักและเป็นตัวแบบที่ดีให้ศิษย์ได้เห็นและประพฤติปฏิบัติตาม พร้อมทั้งการพัฒนาตนเองอยู่ตลอด เพื่อที่จะเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาความรู้ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย อาจจะกล่าวได้ว่า “ครูคือต้นแบบชีวิตของศิษย์” ซึ่งครูจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะตามตัวบ่งชี้ ตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พระบรมครูของผู้ประกอบวิชาชีพครู

พระพุทธเจ้ามีคุณสมบัติที่ปรากฏออกมาภายนอกหลายอย่างอันได้แก่บุคลิกภาพอย่างหนึ่ง และคุณสมบัติภายใน อันได้แก่คุณธรรมต่าง ๆ อย่างหนึ่ง

1. บุคลิกภาพภายนอก

พระพุทธเจ้าทรงมีพระลักษณะทั้งทาง ด้านความสง่างามแห่งพระวรกาย พระสุรเสียง ที่โชนำวจิตใจ และพระบุคลิกลักษณะอันควรแก่การเลื่อมใสศรัทธา ทุกประการ ดังจะเห็นได้ ดังต่อไปนี้

1) ทรงมีพระมหาบุรุษลักษณะ 32 ประการ และอนุพยัญชนะ 80 มีพระรูปที่งดงามน่าเลื่อมใส นาดู มีพระฉวีวรรณผุดผ่องยิ่ง วรณะและพระสรีระดุจพรหม

2) ตรัสพระวาจาสุภาพสละสลวย ไม่มีโทษ ประกอบด้วยคุณลักษณะ 8 ประการ คือ แจ่มใส 1 ชัดเจน 1 นุ่มนวล 1 ชวนฟัง 1 กลมกล่อม 1 ไม่พรา 1 ชึ้ง 1 กังวาน 1 มีเสียงดุจเสียงพรหม มีสำเนียงใสดจนการเวก

3) มีพระอากัปกิริยามารยาททุกอย่างงดงาม น่าเลื่อมใส มีคุณสมบัติผู้ดี มีมารยาทเป็นที่ยอมรับของสังคม มีพระบุคลิกลักษณะที่เป็นเสน่ห์

ทุกประการ มีความมองอาจสง่างาม เปือกเย็น ทรง
แสดงธรรมแจ่มแจ้ง ก่อให้เกิดความเพิลิตเพลิน
ชวนให้อยากฟัง อยากรู้ (ที.ปา. (ไทย)
11/198-200.)

บุคลิกภาพภายนอกจัดว่าเป็นองค์
ประกอบหนึ่งของครูผู้สอนที่มีความสำคัญไม่ยิ่ง
หย่อนกว่าคุณสมบัตินอื่น ๆ เพราะเนื่องจากเป็นสิ่ง
แรกที่พบเจอด้วยตา ได้ยินด้วยหูโดยตรง เป็น
สัมผัสแรกที่สัมผัสได้ บุคลิกภาพที่สง่างามย่อม
สร้างความศรัทธาให้เกิดกับผู้พบเห็น เกิดขึ้นกับผู้
เรียน เรียกว่า “ปมาณิกา” หรือ ประเภทแห่งบุคคล
ผู้มีความยึดหยุ่นในบุคลิกลักษณะ โดยแบ่งออกเป็น
4 ประเภท คือ

1. รูปร่างปมาณิกา หมายถึง พวกถือรูป
ภายนอกเป็นประมาณ มีความเลื่อมใสศรัทธาในรูป
ร่าง หน้าตาที่งดงาม เมื่อพบเห็น ย่อมเกิดความพึง
พอใจ

2. โสฬสปมาณิกา หมายถึง พวกถือ
เสียงหรือสำเนียงท่วงท่าในการพูดเป็นประมาณ
กล่าวคือ มีความศรัทธาเลื่อมใสในเสียงหรือสำเนียง
การพูดอย่างมาก คนที่มีเสียงดีมีเสน่ห์ เช่น พูด
เพราะ เสียงอันหวานจนทำให้ผู้ฟังติดใจ ย่อม
สามารถดึงดูดคนประเภทนี้ได้เป็นอย่างดี

3. ลูขัปปมาณิกา หมายถึง พวกถือรูป
แบบ ความเคร่งครัดเป็นประมาณ กล่าวคือ คนพวก
นี้ จะมีความศรัทธาเลื่อมใสในบุคคลที่มีความ
ประพฤติที่เคร่งครัด มีความสัจรวม ความซัดเสลา
สันโดษพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่อย่างมาก

4. ธัมมปมาณิกา หมายถึง พวกถือ
เหตุผล ความถูกต้อง ความยุติธรรม เป็นประมาณ
กล่าวคือ คนพวกนี้ จะมีความศรัทธาเลื่อมใสใน
บุคคลที่มีภูมิความรู้สูง มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด พูด
อย่างมีเหตุผล ยึดมั่นในหลักการ (อง.จตุกก. (ไทย)
21/65/63., อภิ.ป. (ไทย) 36/10/135.)

2. คุณสมบัติภายใน

พระพุทธรูปในแง่คุณธรรมมีมาก จึงเลือกที่
จะนำมาแสดงในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้ที่มีอาชีพครู

หรือที่เรียกกันว่า “ครูมืออาชีพ” ตามแนวพระคุณ
3 คือ

1) **พระปัญญาคุณ** พระปัญญาคุณที่เกี่ยว
กับงานสอน ขอยกมาแสดง 2 ประการ คือ ทศพล
ญาณ และ ปฏิสัมภิทา

ทศพลญาณ คือพระญาณอันเป็นกำลังของ
พระตถาคตที่ทำให้พระองค์สามารถบ้นลือ สืหนาท
ประกาศพระศาสนาได้มั่นคง แบ่งได้เป็น 10
ประการ ดังนี้

1. “ฐานฐานญาณ” ปริชายังรู้ฐานะและอ
ฐานะ คือ รู้ “กฎธรรมชาติ” เกี่ยวกับขอบเขตและ
ขีดชั้นของสิ่งทั้งหลายว่า อะไรเป็นไปได้ อะไรเป็น
ไปไม่ได้ และแค่ไหนเพียงไร โดยเฉพาะในแง่ความ
สัมพันธ์ระหว่างเหตุกับผล และกฎเกณฑ์ทาง
จริยธรรม เกี่ยวกับความสามารถในการปฏิบัติ
หน้าที่ของบุคคล ซึ่งจะได้รับผลกรรมที่ดีและชั่ว
ต่าง ๆ กัน

2. “กรรมวิปากญาณ” ปริชายังรู้ผลของ
กรรม คือ สามารถกำหนดแยกการให้ผลอย่างสลับ
ซับซ้อน ระหว่างกรรมดีกับกรรมชั่ว ที่สัมพันธ์กับ
ปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ มองเห็นรายละเอียดและ
ความสัมพันธ์ภายในกระบวนการก่อนผลของกรรม
อย่างชัดเจน

3. “สัพพัตถคามินีปฏิปทาญาณ” ปริชายัง
รู้ข้อปฏิบัติที่จะนำไปสู่คติทั้งปวง คือ สุกติ-ทุกติ
หรือพ้นจากคติ หรือปริชายังรู้ข้อปฏิบัติที่จะนำไป
สู่อรรถประโยชน์ทั้งปวง กล่าวคือ ทิฏฐธัมมิกัต
ถะ-ประโยชน์ปัจจุบัน สัมปรายิกัตถะ-ประโยชน์
เบื้องหน้า หรือ ปรมัตถะ-ประโยชน์สูงสุด คือ รู้ว่า
เมื่อปรารถนาจะเข้าถึงคติหรือประโยชน์ใด จะต้อง
ทำอะไรบ้าง มีรายละเอียดวิธีปฏิบัติอย่างไร

4. “นานาชาตญาณ” ปริชายังรู้สภาวะของ
โลกอันประกอบด้วยธาตุต่าง ๆ เป็นอนนกะ คือรู้
สภาวะของธรรมชาติ ทั้งฝ่าย “อุปาทินนกะสังขาร”
(สังขารที่กรรมยึดครองหรือเกาะกุม ได้แก่ อุปาทิน
นธรรม) และฝ่าย “อนุปาทินนกะสังขาร” (สังขารที่
กรรมไม่ยึดครองหรือเกาะกุม ได้แก่ อนุปาทินน

ธรรมทั้งหมด เว้นแต่ “อสังขตธาตุ” คือ “นิพพาน”) เช่น รู้จักส่วนประกอบต่างๆ ของชีวิต สภาวะของส่วนประกอบเหล่านั้น พร้อมทั้งลักษณะและหน้าที่ของมันแต่ละอย่าง อาทิ การปฏิบัติหน้าที่ของขันธอายตนะและธาตุต่างๆ ในกระบวนการรับรู้เป็นต้น และรู้เหตุแห่งความแตกต่างกันของสิ่งทั้งหลายเหล่านั้น

5. “นानาธมฺมุตตักฺขณาน” ปรินิพพานยังรู้ อริยมุติ คือ รู้ธัมมัญญะ ความโน้มเอียง ความเชื่อถือ แนวความสนใจเป็นต้น ของสัตว์ทั้งหลายที่เป็นไปต่าง ๆ กัน

6. “อินทริยปโรปริยัตตญาณ” ปรินิพพานยังรู้ความยิ่งและหย่อนแห่งอินทริยของสัตว์ทั้งหลาย คือ รู้ว่าสัตว์นั้น ๆ มีศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญาแค่ไหน เพียงใด มีกิเลสมาก กิเลสน้อย มีอินทริยอ่อน หรือแก่กล้า สอนง่าย หรือสอนยาก มีความพร้อมที่จะตรัสรู้หรือไม่

7. “ฌานาภิสังกิลเลสาทิญฺญาณ” ปรินิพพานยังรู้ความเศร้าหมอง ความผ่องแผ้ว การออกแห่งฌาน วิโมกข์ สมาธิ และ สมาบัติทั้งหลาย

8. “บุพเพนิวาสานุสสติญาณ” ปรินิพพานยังรู้ อันทำให้ระลึกภพที่เคยอยู่ใน หนหลังได้

9. “จุตูปปาตญาณ” ปรินิพพานยังรู้จุติและอุบัติของสัตว์ทั้งหลายอันเป็นไปตามกรรม

10. “อัสวักขยญาณ” ปรินิพพานยังรู้ความสิ้นไปแห่งอัสวะทั้งหลาย (ขุ.ม. (ไทย) 29/156/429)

ทศพลญาณ ทั้ง 10 ประการนี้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงใช้เป็นเครื่องมือในการตรวจดูอุปนิสัยสันดานความแตกต่างของบุคคลแต่ละประเภทและความเหมาะสมแก่การฟังธรรม ซึ่งเมื่อเปรียบกับผู้ประกอบวิชาชีพครู ก็ควรต้องหาเครื่องมือมาวิเคราะห์ผู้เรียน หรือศิษย์ให้รู้เกี่ยวกับผู้เรียนเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่ม เพื่อจะได้จัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน หรือกลุ่มผู้เรียนนั้น ๆ

ปฏิสัมภิทา 4 คือ ปัญญาแตกฉาน ส่วนคุณบทแห่งบุคคล คือผู้บรรลุปฏิสัมภิทา ที่เรียกว่า “ปฏิสัมภิทาปุตโต” คือ ได้เข้าถึง ได้แก่

1. “อตฺถปฏิสัมภิทา” คือ ปัญญาแตกฉานในอรรถ ปรินิพพานในความหมาย เห็นข้อธรรมหรือความย่อ ก็สามารถแยกแยะอธิบายขยายออกไปได้ โดยพิสดาร เห็นเหตุอย่างหนึ่ง ก็สามารถคิดแยกแยะกระจายเชื่อมโยงต่อกันออกไปได้จนล่องรู้ถึงผล

2. “ธมฺมปฏิสัมภิทา” คือ ปัญญาแตกฉานในธรรม ปรินิพพานในหลัก เห็นอรรถอธิบายพิสดาร ก็สามารถจับใจความมาตั้งเป็นกระทู้หรือหัวข้อได้ เห็นผลอย่างหนึ่ง ก็สามารถสืบสาวกลับไปหาเหตุได้

3. “นिरุตฺติปฏิสัมภิทา” คือ ปัญญาแตกฉานในนิรุกติ ปรินิพพานในภาษา รู้ศัพท์ ถ้อยคำบัญญัติ และภาษาต่าง ๆ เข้าใจใช้คำพูดชี้แจงให้ผู้อื่นเข้าใจ และเห็นตามได้

4. “ปฏิภาณปฏิสัมภิทา” คือ ปัญญาแตกฉานในปฏิภาณ ปรินิพพานในความคิดทันการมีไหวพริบ ชี้แจงในความรู้ที่มีอยู่ เอามาเชื่อมโยงเข้าสร้างความคิด (ริเริ่ม) และเหตุผลขึ้นใหม่(สร้างสรรค์) ใช้ประโยชน์ได้สละเหมาะเข้ากับกรณีเข้ากับเหตุการณ์ (ประยุกต์ใช้) (ขุ.ม. (ไทย) 29/149/166)

2) พระวิสุทธิคุณ ความบริสุทธิ์เป็นพระคุณที่สำคัญอย่างยิ่งเช่นกันที่ทำให้คนเชื่อถือและเลื่อมใสในองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สามารถมองได้จากลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. ทรงบริสุทธิ์จากอัสวะกิเลสทั้งปวง ไม่กระทำความชั่วทางกาย วาจาและใจ ไม่มีเหตุที่ใครจะยกขึ้นตำหนิได้

2. ทรงทำได้อย่างที่สอน คือ พระองค์ทรงสอนผู้อื่นอย่างไร ก็ทรงประพฤติพระองค์อย่างนั้น

3. ทรงมีความบริสุทธิ์พระทัยในการสอน ทรงมุ่งประโยชน์แก่ผู้รับอย่างเดียว ไม่ได้มุ่งอามิสตอบแทนใด ๆ เลย (ที.ปา. (ไทย) 11/359/418)

3) พระมหากรุณาธิคุณ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงมีพระมหากรุณาธิคุณ จึงเสด็จออกประกาศพระศาสนาโปรดสรรพสัตว์ ทำพระปัญญาคุณ และพระวิสุทธิคุณ ให้ปรากฏและเป็นประโยชน์แก่ชาวโลกอย่างแท้จริง เสด็จไปช่วยแนะนำสั่งสอนมนุษย์ที่เป็นกลุ่มชนและเป็นราย

บุคคล โดยไม่เห็นแก่ความยากลำบาก พระมหากรุณาธิคุณเหล่านี้ พึงเห็นได้จากคำสรรเสริญ และคุณธรรมอื่น ๆ ที่แสดงออกมา ดังเช่น พุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ศาสดาผู้นุเคราะห์ แสงประโยชน์เกื้อกูลอาศัยเมตตา จึงแสดงธรรมแก่สาวกทั้งหลายว่า สิ่งนี้จะให้ประโยชน์เกื้อกูล...ให้ความสุขแก่เธอ...เหล่าสาวกของศาสดานั้นย่อมตั้งใจฟัง ไม่ประพฤติกเลาะเคลื่อนจากคำสอนของศาสดา...พระตถาคตย่อมเป็นผู้ชื่นชม...แต่ไม่มีความกระหึ่มเหิมใจ” (ที.ปา. (ไทย) 11/359/418)

รูปแบบการสอนของพระพุทธเจ้า

1. เกี่ยวกับเนื้อหา หรือเรื่องที่สอน

1.1 สอนจากสิ่งที่รู้เห็นเข้าใจง่าย หรือรู้เห็นเข้าใจอยู่แล้ว ไปหาสิ่งที่เห็นเข้าใจได้ยากหรือยังไม่รู้ไม่เห็นไม่เข้าใจ

1.2 สอนเนื้อหาเรื่องที่ค่อยลุ่มลึก ยากลงไปตามลำดับขั้น และความต่อเนื่องกันเป็นสายลงไปอย่างที่เราเรียกว่า “สอนเป็นอนุบทพิภพิกถา”

1.3 ถ้าสิ่งที่สอนเป็นสิ่งที่แสดงได้ ก็สอนด้วยของจริง ให้ผู้เรียนได้ดู ได้เห็น ได้ฟังเอง อย่างที่เราเรียกว่า “ประสบการณ์ตรง”

1.4 สอนตรงเนื้อหา ตรงเรื่อง คมอยู่ในเรื่อง มีจุด ไม่วกวน ไม่ไขว่ไขว ไม่ออกนอกเรื่องโดยไม่มีอะไรเกี่ยวข้องในเนื้อหา

1.5 สอนมีเหตุผล ตรงตามเห็นจริงได้ อย่างที่เราเรียกว่า “สนิทาน”

1.6 สอนเท่าที่จำเป็นพอดี สำหรับให้เกิดความเข้าใจ ให้การเรียนรู้ได้ผล ไม่ใช่สอนเท่าที่ตนรู้ หรือสอนแสดงภูมิว่าผู้สอนมีความรู้มาก

1.7 สอนสิ่งที่มีความหมาย ควรที่เขารู้ และเข้าใจ เป็นประโยชน์แก่ตัวเขาเอง พระพุทธองค์ทรงมีพระเมตตา ห่วงประโยชน์แก่สัตว์ทั้งหลาย จึงตรัสพระวาจาตามหลัก 6 ประการ คือ

- คำพูดที่ไม่จริง ไม่ถูกต้อง ไม่เป็น

ประโยชน์ ไม่เป็นที่รักที่พอใจของผู้อื่น : ไม่ตรัส

- คำพูดที่จริง ถูกต้อง แต่ไม่เป็น

ประโยชน์ ไม่เป็นที่รักที่พอใจของผู้อื่น : ไม่ตรัส

- คำพูดที่จริง ถูกต้อง เป็นประโยชน์

ไม่เป็นที่รักที่พอใจของผู้อื่น : เลือกกาลตรัส

- คำพูดที่ไม่จริง ไม่ถูกต้อง ไม่เป็น

ประโยชน์ถึงเป็นที่รักที่พอใจของผู้อื่น : ไม่ตรัส

- คำพูดที่จริง ถูกต้อง ไม่เป็น

ประโยชน์ ถึงเป็นที่รักที่พอใจของผู้อื่น : ไม่ตรัส

- คำพูดที่จริง ถูกต้อง เป็นประโยชน์

เป็นที่รักที่พอใจของผู้อื่น : เลือกกาลตรัส

ลักษณะของพระพุทธเจ้าในเรื่องนี้ คือ ทรงเป็นกัลยาที่ สัจจาที่ ภูตวาที่ อุตถวาที่ ธรรมวาที่ วินยวาที่ (ม.ม. 13/94; เทียบ ที.ปา. 11/119.)

2. เกี่ยวกับตัวผู้เรียน

2.1 รู้คำนึงถึง และสอนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล

2.2 ปรับวิธีสอนผ่อนให้เหมาะกับบุคคล แม้สอนเรื่องเดียวกันแต่ต่างบุคคล อาจใช้ต่างวิธี

2.3 ผู้สอนยังจะต้องคำนึงถึงความพร้อม ความสูงอม ความแกร่งรอบแห่งอินทรีย์ หรือญาณที่บาลี เรียกว่า “ปริปากะ” ของผู้เรียนแต่ละบุคคลเป็นราย ๆ ไปด้วย

2.4 สอนโดยให้ผู้เรียนลงมือทำด้วยตนเอง ซึ่งจะช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจชัดเจน แม่นยำ และได้ผลจริง เช่น ทรงสอนพระจูฬปันถก ผู้เฝ้าเฆลาด้วยการให้นำผ้าขาวไปลูบคลำ

2.5 การสอนดำเนินไปในรูปที่ให้ผู้รู้สึกว่าผู้เรียนกับผู้สอนมีบทบาทร่วมกัน ในการแสวงหาความจริง ให้มีการแสดงความคิดเห็นโต้ตอบเสรี หลักนี้เป็นข้อสำคัญในวิธีการแห่งปัญญา ซึ่งต้องการอิสรภาพในทางความคิด และโดยวิธีนี้เมื่อเข้าถึงความจริง ผู้เรียนก็จะรู้สึกว่าเขาได้มองเห็นความจริงด้วยตนเอง และมีความชัดเจนมั่นใจ หลักนี้เป็นหลักที่พระพุทธเจ้าทรงใช้เป็นประจำ และมักมาในรูปการถาม-ตอบ เอาใจใส่บุคคลที่ควรได้รับความสนใจพิเศษเป็นราย ๆ ไปตามควรแก่กาลเทศะ และ

เหตุการณ์ ช่วยเหลือเอาใจใส่คนที่ด้อย ที่มีปัญหา

2.6 เอาใจใส่บุคคลที่ควรได้รับความสนใจเป็นพิเศษเป็นราย ๆ ไปตามควรแก่กาลเทศะ และเหตุการณ์ เช่น ชาวาคคนหนึ่งตั้งใจไว้แต่กลางคืนว่าจะไปฟังพุทธเทศนา บังเอิญว้าวหายก็รีบออกไปตามหาจนได้วิ่งกลับมาแล้วก็รีบไปฟังธรรมแต่ก็ช้ามาก แต่ใจก็มุ่งมั่นคิดว่าทันฟังตอนท้ายหน่อยก็ยังดี ไปถึงวัดปรากฏว่าพระพุทธรูปเจ้ายังทรงประทับรอหนึ่ง ๆ ไม่เริ่มแสดง ยิ่งกว่านั้นยังจัดหาอาหารให้เขารับประทานจน อิ่มสบาย แล้วจึงทรงเริ่มแสดงธรรม เป็นต้น

2.7 ช่วยเอาใจใส่คนที่ด้อย ที่มีปัญหา ฯลฯ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) 2540.)

3. เกี่ยวกับตัวการสอน

3.1 ในการสอนนั้น การเริ่มต้นเป็นจุดสำคัญมากอย่างหนึ่ง การเริ่มต้นที่ดีมีส่วนช่วยให้การสอนสำเร็จผลดีเป็นอย่างมาก อย่างน้อย ก็เป็นเครื่องดึงดูดความสนใจและนำเข้าสู่นเนื้อหาได้ พระพุทธรูปเจ้าทรงมีวิธีเริ่มต้นที่น่าสนใจมาก โดยปกติพระองค์จะไม่ทรงเริ่มสอนด้วยการเข้าสู่เนื้อหาธรรมทีเดียว แต่จะทรงเริ่มสนทนากับผู้ทรงพบ หรือผู้มาเฝ้าด้วยเรื่องที่เขารู้เข้าใจดี หรือสนใจอยู่

3.2 สร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดโปร่ง เพลิดเพลินไม่ให้ตึงเครียด ไม่ให้เกิดความอึดอัดใจ และให้เกียรติแก่ผู้เรียน ให้เขามีความภูมิใจในตัว

3.3 สอนมุ่งเนื้อหา มุ่งให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในสิ่งที่สอนเป็นสำคัญ ไม่กระทบตน และผู้อื่น ไม่มุ่งยกตน ไม่มุ่งเสียดีใคร ๆ

3.4 สอนโดยเคารพ คือ ตั้งใจสอน ทำจริง ด้วยความรู้สึกรู้ว่าเป็นสิ่งมีค่า มองเห็นความสำคัญของผู้เรียน และงานสั่งสอนนั้น ไม่ใช่สักว่าทำหรือเห็นผู้เรียนเผลอ หรือเห็นเป็นชั้นต่ำๆ

3.5 ใช้ภาษาสุภาพ นุ่มนวล ไม่หยาบคาย ขวนให้สบายใจ สละสลวย เข้าใจง่าย พระพุทธรูปเจ้ามีพระดำรัสไพเราะ รู้จักรัสถียุติคำได้งดงาม มีพระวาจาสุภาพสละสลวย ไม่มีโทษ ยังผู้

ฟังให้เข้าใจเนื้อความได้ชัดเจน (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) 2540.)

วิธีการสอนแบบต่าง ๆ ของพระพุทธเจ้า

วิธีการสอนของพระพุทธเจ้า มีหลายแบบหลายอย่าง ที่น่าสังเกตหรือพบบ่อย คงจะได้แก่วิธีต่อไปนี้

1. สนทนา

2. แบบบรรยาย

3. แบบตอบปัญหา ท่านแยกประเภทปัญหาไว้ตามลักษณะวิธีตอบเป็น 4 อย่างคือ

1) ปัญหาที่ฟังตอบตรงไปตรงมาตายตัว (เอกังสพยากรณ์ปัญหา)

2) ปัญหาที่ฟังย้อนถามแล้วจึงแก้ (ปฏิปุจฉาพยากรณ์ปัญหา)

3) ปัญหาที่จะต้องแยกความตอบ (วิภังชพยากรณ์ปัญหา)

4) ปัญหาที่ฟังยับยั้งเสีย (รูปนียปัญหา)

4. แบบวางกฎข้อบังคับ เมื่อเกิดเรื่องมีภิกษุกระทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่ง ขึ้นเป็นครั้งแรก (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) 2540.)

ลีลาการสอนของพระพุทธเจ้า

คุณลักษณะซึ่งสามารถเรียกได้ว่าเป็นลีลาในการสอน 4 อย่าง ดังนี้

1. อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้ง เหมือนจูงมือไปดูเห็นกับตา (สันทสนา)

2. ชักจูงใจให้เห็นจริงด้วย ขวนให้คล้อยตามจนต้องยอมรับ และนำไปปฏิบัติ (สมทปนา)

3. เราใจให้แก่วก้าบังเกิดกำลังใจ ปลุกให้มีอุตสาหะแข็งขัน มั่นใจว่าจะทำให้สำเร็จได้ ไม่หวั่นระย่อต่อความเหนื่อยยาก (สมุตเตตสนา)

4. ขโลมใจให้แช่มชื่น ราเริง เบิกบาน ฟังไม่เบื่อ และเปี่ยมด้วยความหวัง เพราะมองเห็นคุณ

ประโยชน์ที่ตนจะพึงได้รับจากการปฏิบัติ
(สัมปหังสนา)

อาจผูกเป็นคำสั้น ๆ ได้ว่า “แจ่มแจ้ง- จูงใจ
หายุกกล้า-รำเรง หรือ ชี้ชัด- เชิญชวน คึกคัก-เบิก
บาน” (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) 2540.)

เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า

1. การยกอุทาหรณ์ และการเล่านิทาน
ประกอบ การยกตัวอย่างประกอบคำอธิบาย และ
การเล่านิทานประกอบการสอนช่วยให้เข้าใจความ
ได้ง่ายและชัดเจน ช่วยให้จำแม่นยำ เห็นจริงและ
เกิดความเพลิดเพลิน

2. การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา คำ
อุปมาช่วยให้เรื่องที่ลึกซึ้งเข้าใจยาก ปรากฏความ
หมายเด่นชัดออกมา และเข้าใจง่ายขึ้น โดยเฉพาะ
มักใช้ในการอธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรม หรือแม้
เปรียบเทียบที่เป็นรูปธรรมด้วยข้ออุปมาแบบรูป
ธรรม ก็ช่วยให้ความหนักแน่นเข้าใจ การใช้อุปมานี้
น่าจะเป็นกลวิธีประกอบการสอนที่พระพุทธองค์
ทรงใช้มากที่สุด มากกว่ากลวิธีอื่นใด

3. การใช้อุปกรณ์การสอน ในสมัย
พุทธกาล ย่อมไม่มีอุปกรณ์การสอนชนิดต่าง ๆ ที่
จัดทำขึ้นไว้เพื่อการสอนโดยเฉพาะ เหมือนสมัย
ปัจจุบัน เพราะยังไม่มีมีการจัดการศึกษาเป็นระบบ
ขึ้นมาก อย่างกว้างขวาง หากจะใช้อุปกรณ์บ้าง ก็
คงต้องอาศัยวัตถุสิ่งของที่มีในธรรมชาติหรือเครื่อง
ใช้ต่าง ๆ ที่ผู้คนใช้กันอยู่

4. การทำเป็นตัวอย่าง วิธีสอนที่ดีที่สุด
อย่างหนึ่ง โดยเฉพาะในทางจริยธรรม คือการทำ
เป็นตัวอย่างซึ่งเป็นการสอนแบบไม่ต้องกล่าวสอน
เป็นทำนองการสาธิตให้ดูแต่ที่พระพุทธเจ้าทรง
กระทำนั้นเป็นไปในรูปทรงเป็นผู้ที่ดี การสอน
โดยทำเป็นตัวอย่าง ก็คือ พระจริยวัตรอันดีงามที่
เป็นอยู่โดยปกตินั่นเอง แต่ที่ทรงปฏิบัติเป็นเรื่องราว
เฉพาะก็มี

5. การเล่นภาษา เล่นคำ และใช้คำใน
ความหมายใหม่ การเล่นภาษาและการเล่นคำ
เป็นเรื่องของความสามารถในการใช้ภาษาผสมกับ
ปฏิภาณ ข้อนี้ก็เป็นการแสดงให้เห็นถึงพระปรีชา
สามารถของพระพุทธเจ้าที่มีรอบไปทุกด้าน...แม้ใน
การสอนหลักธรรมทั่วไป พระองค์ก็ทรงรับเอาคำ
ศัพท์ที่มีอยู่แต่เดิมในลัทธิศาสนาเก่ามาใช้ แต่ทรง
กำหนดความหมายใหม่ ซึ่งเป็นวิธีการช่วยให้ผู้ฟัง
ผู้เรียนหันมาสนใจ และกำหนดคำสอนได้ง่าย เพียง
แต่มาทำความเข้าใจเสียใหม่เท่านั้น และเป็นการ
ช่วยให้มีการพิจารณาเปรียบเทียบไปในตัวด้วยว่า
อย่างไรหนูก ออย่างไหนผิดอย่างไร

6. อุปายเลือกคน และการปฏิบัติราย
บุคคล การเลือกคนเป็นอุปายสำคัญในการเผยแผ่
ศาสนา ในการประกาศธรรมของพระพุทธเจ้า เริ่ม
แต่ระยะแรกประดิษฐานพระพุทธศาสนาจะเห็นได้
ว่าพระพุทธเจ้าทรงดำเนินพุทธกิจด้วย การ
วางแผนที่ได้ผลยิ่ง ทรงพิจารณาว่าเมื่อจะเข้าไป
ประกาศพระศาสนาในถิ่นใดถิ่นหนึ่งควรไปโปรด
ใครก่อน การรู้จักจังหวะ และโอกาส ผู้สอนต้องรู้จัก
ใช้จังหวะ และโอกาสให้เป็นประโยชน์ ความยืดหยุ่น
ในการใช้วิธีการ ถ้าผู้สอนสอนอย่างไม่มีอึดตา ตัด
ค้นหา มานะ ทิฐิเสียให้น้อยที่สุด ก็จะมุ่งไปยังผล
สำเร็จในการเรียนรู้อย่างสำคัญ สุดแต่จะใช้กลวิธีใด
ให้การสอนได้ผลดีที่สุดก็จะทำในทางนั้น ไม่กลัวว่า
จะเสียเกียรติไม่กลัวจะถูกดูถูกว่าแพ้

7. การลงโทษ และให้รางวัล การใช้
อำนาจลงโทษ ไม่ใช้การฝึกคนของพระพุทธเจ้า แม้
ในการแสดงธรรมตามปกติพระองค์ ก็แสดงไปตาม
เนื้อหาธรรมไม่กระทบกระทั่งใคร การสอนไม่ต้อง
ลงโทษ เป็นการแสดงความสามารถของผู้สอนด้วย
ในระดับสามัญ สำหรับผู้สอนทั่วไป อาจต้องคิด
คำนึงว่าการลงโทษ ควรหรือไม่ แคไหน และ
อย่างไร

8. การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ปัญหา
เฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นต่างครั้ง ต่างคราว ย่อมมี
ลักษณะแตกต่างกันไปไม่มีที่สิ้นสุด การแก้ปัญหา

เฉพาะหน้าย่อมอาศัยปฏิภาณ คือ ความสามารถในการประยุกต์หลัก วิธีการและกลวิธีต่าง ๆ มาใช้ให้เหมาะสม เป็นเรื่องเฉพาะครั้ง เฉพาะคราวไป

บทสรุป

ในศตวรรษที่ 21 ที่โลกกำลังก้าวหน้า สภาพของโลกที่เปลี่ยนไปเป็นโลกแห่งข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยี เป็นสังคมโลกที่สลับซับซ้อนเชื่อมโยงและเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สังคมโลกกลายเป็นสังคมความรู้ (Knowledge Society) หรือสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) ครูและบุคลากรทางการศึกษา จึงต้องปรับตัวให้เป็นผู้เรียนรู้อยู่ตลอดและคุณภาพการศึกษาขึ้นอยู่กับคุณภาพครูเป็นหลัก ครูจึงมีความจำเป็นที่ต้องมีการจัดการเรียนการสอน และพัฒนาตัวเองในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น การพัฒนาความสามารถด้านการสอน ตลอดจนการดำรงชีวิตของตัวครู ต้องมีวินัย มีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ มีความประพฤติที่เป็นแบบอย่างที่ดีทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ มีอุดมการณ์เพื่อส่วนรวม ตลอดจนดำรงชีวิตอย่างเหมาะสมกับฐานะ และมีความรักศรัทธา และยึดมั่นในอุดมการณ์แห่งวิชาชีพตามอย่างพระพุทธเจ้าที่ทรงมีบุคลิกภาพภายนอก มีพระอภักดิ์ปรีชาสามารถทุกอย่าง งดงาม น่าเลื่อมใส มีคุณสมบัติผู้ดี มีความองอาจ สง่างาม เยือกเย็น ทรงแสดงธรรมอย่างแจ่มแจ้ง ก่อให้เกิดความเพลิดเพลิน ชวนให้อยากฟัง อยากเข้าใจ และคุณสมบัติภายใน พุทธคุณในแง่คุณธรรมมีมาก อันประกอบด้วย 1.พระปัญญาคุณ ที่เน้นทศพลญาณในการตรวจดูอุปนิสัยสันดาน ความแตกต่างของบุคคลแต่ละประเภทและความเหมาะสมแก่การฟังธรรม ซึ่งครู ผู้ประกอบวิชาชีพครู ควรหาเครื่องมือมาวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล หรือรายกลุ่ม เพื่อจะได้จัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความต้องการ ความสามารถของแต่ละบุคคล หรือกลุ่มผู้เรียนนั้น ๆ 2.พระวิสุทธิคุณ ที่

ทำให้คนเชื่อถือและเลื่อมใส คือ ไม่กระทำชั่วทางกาย วาจาและใจ ไม่มีเหตุที่ใครจะยกขึ้นตำหนิได้ ทรงทำได้อย่างที่สอน สอนผู้อื่นอย่างไรประพฤติเช่นนั้น มุ่งประโยชน์แก่ผู้รับอย่างเดียว ไม่มุ่งอามิสตอบแทนใด ๆ 3.พระมหากรุณาธิคุณ โดยไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก โดยยึดหลักสำหรับศึกษา คือ การฝึกหัดอบรม กาย วาจา จิตใจ

พระพุทธเจ้าได้ทรงมีรูปแบบ วิธีการ สลีลาในการสอน และเทคนิคการสอน คือ

1. พระพุทธเจ้าทรงใช้รูปแบบการสอนให้เหมาะสมกับสถานการณ์และผู้ฟัง โดยทรงจัด รูปแบบการสอนเกี่ยวกับเนื้อหา หรือเรื่องที่สอน เกี่ยวกับตัวผู้เรียนคือตามจริตของผู้ฟัง และเกี่ยวกับตัวการสอน คือ ทรงมีวิธีเริ่มต้นที่น่าสนใจ สร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดโปร่ง เพลิดเพลินไม่ให้เกิดเครียด สอนมุ่งเนื้อหา มุ่งให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่สอนเป็นสำคัญ สอนโดยเคารพ คือ ตั้งใจสอน ทำจริง ด้วยความรู้สึกว่าเป็นสิ่งมีค่า มองเห็นความสำคัญของผู้เรียน ใช้ภาษาสุภาพ นุ่มนวล ไม่หยาบคาย ชวนให้สบายใจ สละสลวย เข้าใจง่าย 2.พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีสอนที่เหมาะสมกับ แต่ละคน โดยทรงคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยใช้วิธีแบบสนทนา แบบบรรยาย แบบตอบปัญหา และแบบวางกฎข้อบังคับ กับบุคคลและสถานการณ์ที่แตกต่างกัน 3.พระพุทธเจ้าทรงใช้ลีลาการสอนที่เหมาะสม โดยอธิบายให้เห็นชัดเจน แจ่มแจ้ง เหมือนจูงมือไปดูเห็นกับตา ชักจูงใจให้เห็นจริงด้วย ชวนให้คล้อยตามจนต้องยอมรับ และนำไปปฏิบัติ เราใจให้แกลัฏฐลักขณเกิดกำลังใจ ปลุกให้มีอุตสาหะแข็งขัน มั่นใจว่าจะทำให้สำเร็จได้ ไม่หวั่นระย่อต่อความเหนื่อยยาก ขโลมใจให้แช่มชื่น ร่าเริง เบิกบาน ฟัง ไม่เบื่อ และเปี่ยมด้วยความหวัง 4.พระพุทธเจ้าทรงใช้เทคนิคที่ก่อให้เกิด ประโยชน์สูงสุดในการสอนแต่ละครั้ง กล่าวคือ การยกอุทาหรณ์ และการเล่านิทานยกตัวอย่างมาประกอบการสอน การใช้อุปกรณ์การสอน ใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ ลงมือปฏิบัติเป็นตัวอย่างให้ผู้ฟังเห็นดีด้วยแล้วเอา

ตาม การเล่นภาษา เล่นคำ และใช้คำในความหมายใหม่ ใช้ภาษาเล่นคำต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ฟังเกิดปัญญารุ่งขึ้น มา เลือกรสบุคลที่จะทรงสอน รู้จักใช้จังหวะ และโอกาสอันเหมาะสม มีอุบายอันยืดหยุ่น และทรงประทานรางวัลให้ผู้ฟังที่ทำได้และลงโทษตลอดจนการใช้กลวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้า พระพุทธเจ้าทรงมีหลักการสอนที่เป็นต้นแบบที่ให้ผู้ฟังได้ยึดเป็นแนวทาง ดังนั้นผู้ที่ประกอบวิชาชีพครูที่ต้องการพัฒนาให้ก้าวสู่ครูมืออาชีพ ควรยึดหลักและพัฒนา

ตนเองตามหลักการสอนและการปฏิบัติตนของพุทธวิธีการสอน ที่ได้จากองค์พระบรมครู ของพระพุทธศาสนา ที่เป็น “ศาสนาแห่งการเรียนรู้” (Learning Religion) (นิธิ ศิริพัฒน์. 2558 : 8) เพื่อคนไทย และประเทศไทยจะได้ผ่านวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ ด้วยการจัดการศึกษาของครูมืออาชีพ อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนตลอดไป

เอกสารอ้างอิง

- นิธิ ศิริพัฒน์. (2558). *กฎแห่งกรรมและกฎกรรมของสัตว์*. กรุงเทพมหานคร.
- พรรณราย ททรัพย์ประภา. (2548). *จิตวิทยาประยุกต์ในชีวิตและในการทำงาน*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2540). *พุทธวิธีในการสอน*. กรุงเทพมหานคร, สหธรรมมิก.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย*. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. (2549). *หลักพระพุทธศาสนา*, กรุงเทพมหานคร. มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2541). *แบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณครู พ.ศ. 2539*. กรุงเทพมหานคร. โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพมหานคร. สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2559). *วิชาการ ปีที่ 19 ฉบับที่ 4 เดือนตุลาคม-ธันวาคม 2559*. โรงพิมพ์ สกสศ. ลาดพร้าว. กรุงเทพมหานคร.